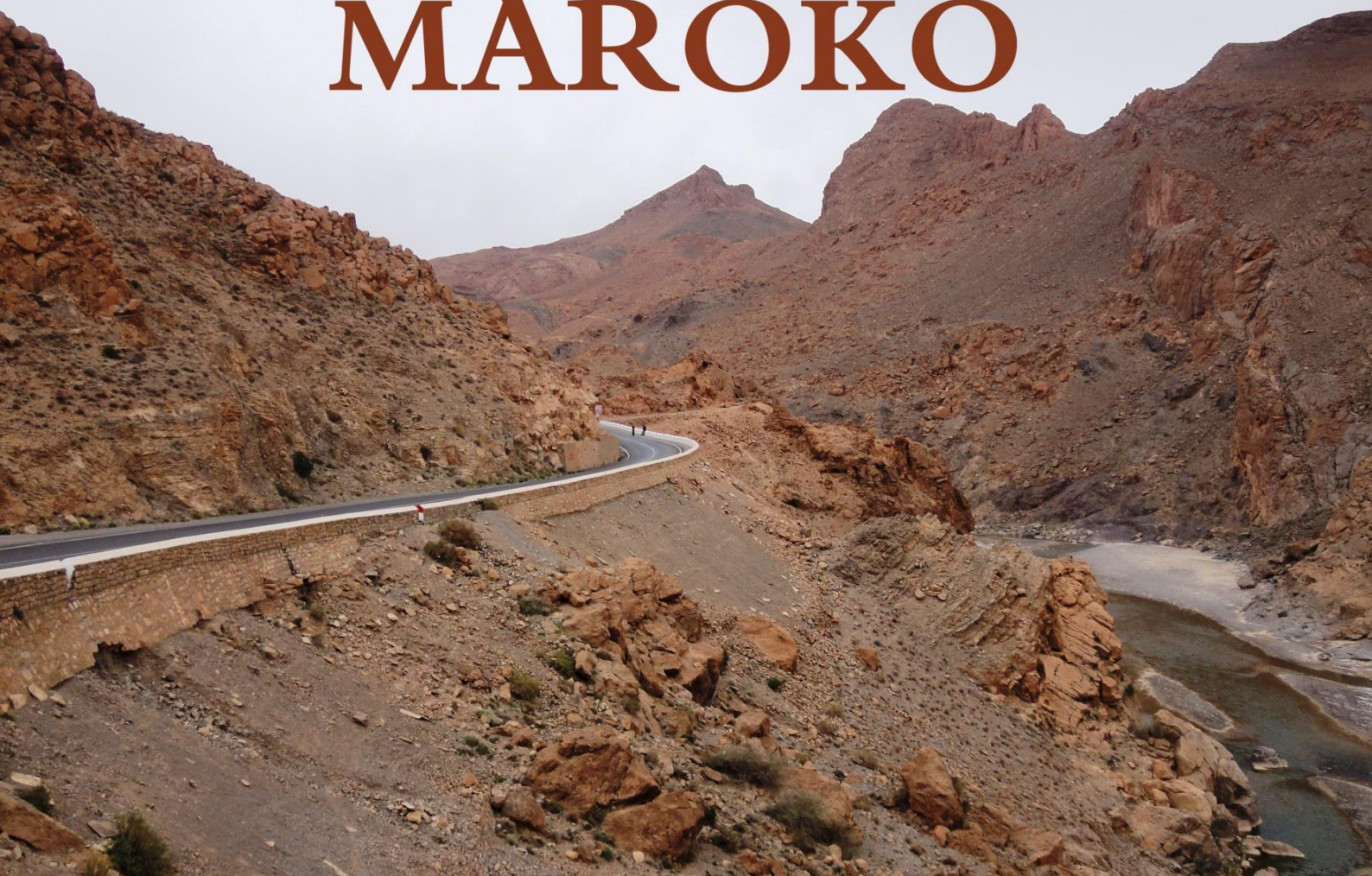




MAROKKO



MAROKO



Na devetdnevno potovanje smo se odpravili 18. februarja 2006, na desetdnevno potovanje pa 1. aprila 2011.*

*Na prvem potovanju sta bili Angelca in Maja, na drugem pa midva z Angelco.



GEOGRAFSKI POLOŽAJ IN NARAVNE ZNAČILNOSTI

Maroko leži v Severni Afriki, ob obali Atlantskega oceana na zahodu in Sredozemskega morja na severu. Približno tretjino Maroka zavzema gorovje Atlas, po zaslugi katerega je Maroko najbolj gorata severno-afriška država.

Atlas sestavljajo tri vzporedne gorske verige: Srednji Atlas na severozahodu, mogočni Visoki Atlas v osrednjem delu in Anti-Atlas na jugovzhodu.

V Srednjem Atlasu, kjer se Jbel Bou Naceur vzpne do višine 3340 m, prevladuje nad 3000 m visoki planotasti svet. Poraščajo ga bujni gozdovi zimzelenega hrasta in ceder. Ker so padavine na tem območju redne in obilne, je obilen tudi vodni vir.

Visoki Atlas je v atlaški verigi najdaljši in najvišji gorski masiv Severne Afrike. Razteza se od ravnin pri atlantski obali do meje z Alžirijo; v dolžino meri 800 km, na nekaterih mestih pa je širok do 100 km. V tem gorskem masivu prevladujejo višine 3000–4000 m, najvišji vrh Jbel Toubkal pa je visok 4167 m. Njegova zahodna

in severna pobočja so porasla s hrastovimi gozdovi, južna pobočja pa večinoma z grmičevjem.

V južnem Anti-Atlasu je najvišji vrh Siroau, ki je visok 3304 m, medtem ko je njegova povprečna višina okrog 2000 m.

Podnebje je na severu sredozemsko, v notranjosti stepsko in na skrajnem jugu puščavsko. Padavine so v glavnem od novembra do aprila, v Visokem Atlasu tudi v obliki snega. Največ padavin, to je 800–1000 mm, pade na severu, medtem ko jih v južnem delu Atlasa pade manj kot 100 mm. Sicer pa so poletni meseci skoraj brez padavin. Tako kot padavine so različne tudi temperature, na primer v mestih Casablanca (januarja 12,5 °C, avgusta 22,5 °C) in Ouarzazate (januarja 8,8 °C, julija 29,7 °C).

Rastje v sredozemskem delu Maroka je makija. V predgorju Atlasa in v dolini Draa so številne oaze z bujnim rastjem, zlasti datljevo palmo, sicer pa gozdovi in grmičevje pokrivajo 18 % površja.

OSNOVNI DEMOGRAFSKI PODATKI

Po oceni prebivalstva leta 2013 je v Maroku na 458.730 km² površine živel 32.727.000 ljudi, povprečna poselitvena gostota pa je znašala 71,34 preb./km².

Najgosteje sta poseljeni ravnina ob atlantski obali in dolina reke Sebou, kjer na 10 % površine živi 60 % prebivalcev. Večina prebivalcev je berberskega rodu, vendar so v mestih in osrednjih delih skoraj povsem arabizirani.

Po veroizpovedi so prebivalci sunitski muslimani in zaradi njihovega 98-odstotnega deleža je islam državna vera. Poleg muslimanov je še okoli 23.000 katoličanov in 6000 judov.

Maroko je ustavna monarhija. Od Francije je postal neodvisen 2. marca 1956, od Španije pa dober mesec kasneje. Glavno mesto Maroka je Rabat, ki je v letu 2014 štelo 577.827 prebivalcev, Casablanca, najpomembnejše gospodarsko središče države, pa pet let prej 3.672.900 prebivalcev.

Maroko je v letu 2013 ustvaril 180 milijard USD bruto domačega proizvoda, na prebivalca pa 5500 USD.

ODPRAVIMO SE NA POT

Spomini iz leta 2006

Z brniškega letališča je letalo proti Parizu poletelo s štirinajstminutno zamudo. Vodiči so bili potniki sami sebi, letalo pa je bilo majhno kot »vrabček«, narejeno za otroke. Maji in Angelci se je v misli pritihotapila slutnja, da bodo zamudili letalsko povezavo s Casablanca v Maroku. Sicer pa so bili prijetna mala skupina popotnikov. Da bi si med letom krajšali čas, sta si Angelca in Maja naročili jabolčni sok.

Nad Parizom letalo ni dobilo dovoljenja za pristanek, nekaj krogov nad mestom pa je potnikom vzelo časovno rezervo povezave za let v Maroko. Zdelo se je, da se tudi letališki avtobus od enega do drugega letališkega terminala vleče kot megla. S petminutno zamudo je bilo samo še potrjeno, da je letalo že odletelo proti Casablanci. Naslednji let je bil predviden čez devet ur: dve uri sta bili potrebni za ureditev novih vozovnic, nekaj časa je šlo za zastojno malico (sendvič, sok, slaščica), preostali čas pa je bil namenjen raziskovanju bogate trgovske ponudbe. Angelca je s posebno pozornostjo opazovala ljudi vseh barv in velikosti, z različno eleganco in držo. Sicer pa je bila slovenska skupinica umirjeno vdana v usodo čakanja.

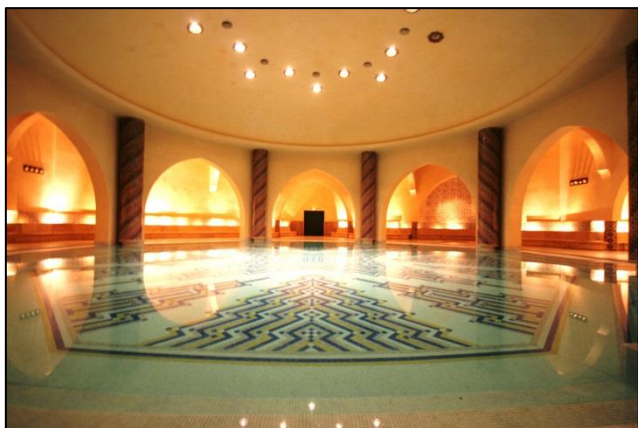
Končno sta Angelca in Maja le dočakali let proti Casablanci. Ker je bila lakota kmalu po malici velika, obroki na pariškem letališču pa tako peklensko dragi, da postane človek skopuh do samega sebe (samo za kapučino je bilo treba odšteti 4,2 EUR), jima je dobra hrana



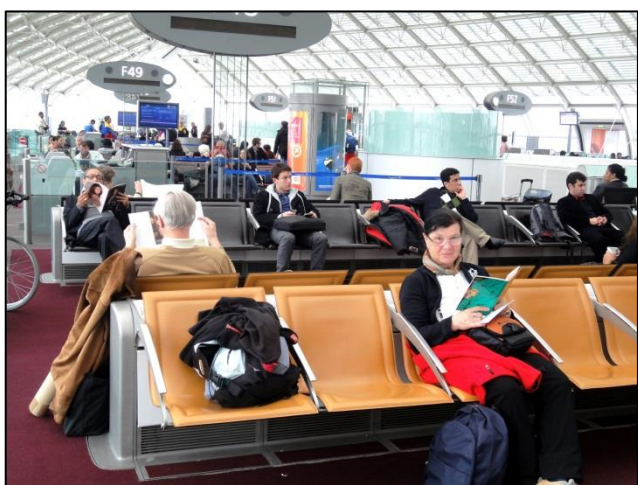
Mošeja Hasana II, zgrajena leta 1993

na letalu, všteta v let, še posebej teknila.

Po pristanku na letališču v Casablanci je slovenska skupinica med upočasnjeno vožnjo proti hotelu Ajjad opazovala veličastno mošejo Hasana II., za Meko in Medino tretjo največjo mošejo na svetu. Mošejo so začeli graditi leta 1980, dokončali pa so jo leta 1993. Gradilo jo je 10.000 obrtnikov in 2000 delavcev. Stoji nad vodo in služi na stotisoče vernikom. Skupaj z najvišjim minaretom na svetu, visokim 200 m, je mošeja ponoči razsvetljena z reflektorji, kar še posebej poudari njeno veličino. V okviru mošeje delujejo akademija umetnosti, teološka fakulteta in knjižnica. Sicer pa je Casablanca, v kateri je leta 2014 prebivalo 3.359.818 ljudi, moderno mesto s širokimi ulicami, ob katerih so lepo ograjene vile, bloki in stolpnice, zunaj teh pa je ograjeno barakarsko naselje revnih Maročanov. Casablanca je tudi industrijsko središče s pristaniščem.



Notranjost mošeje Hassana II



Angelca v čakalnici letališča Charles de Gaulle v Parizu

Po zelo dolgem potovanju od Brnika do Casablance sta bili Angelca in Maja precej izčrpani in utrujeni, zato sta v hotelu Ajiad potrebovali samo še tuš in posteljo.

Spomini iz leta 2011

Po dobrih petih letih se je Angelca z mano ponovno odpravila v Maroko. Z brniškega letališča sva s skupino ostalih sopotnikov v zgodnjih jutranjih urah odletela proti Parizu. Tako kot prvič tudi tokrat z malim letalom, vendar brez zamude.

Po pristanku na letališču Charles de Gaulle, ki je bilo ob našem prihodu zamegljeno, smo imeli do naslednjega leta proti Casablanci dovolj časa, da smo si najprej privoščili manjši prigrizek s kavo ali čajem. Ko smo se z avtobusom odpeljali do kompleksa F2, nas je nekaj kasneje zagrabila prava lakota. Z Angelco sva si naročila topla sendviča in oranžadi, za kar sva plačala 17 EUR. Drago, ni kaj. Nato sva se sprehodila med trgovinami, vendar je bilo zanimanja zanje kmalu konec. Med čakanjem na nadaljnji let proti Casablanci sva si raje privoščila kratko »siesto«. Čas čakanja je tekel počasi, kar je bilo nenavadno doživetje, saj nama čas drugače vedno prehitro zbeži.



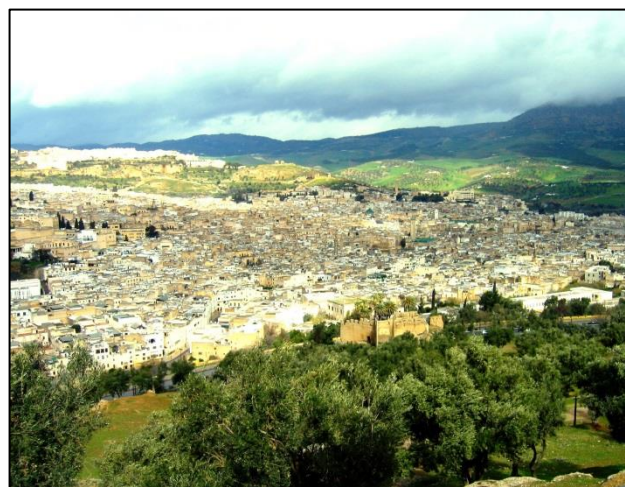
Casablanka, nekoč piratsko pristaniško naselje, je sedaj moderno mesto

Proti Casablanci smo odleteli v temačnem oblačnem vremenu, seveda v upanju, da nas bo tam obsijalo sonce. Po udobnem letu in pristanku na letališču Mohameda V. je tam sicer sijalo sonce, a prek koprenaste oblačnosti. Takoj po prihodu smo se pod vodstvom tamkajšnjega vodiča z avtobusom odpeljali do hotela Sheraton, kjer smo se namestili za en dan oziroma noč. Po obilni in okusni večerji, kjer je bilo vsega preveč, smo se odpravili k nočnemu počitku, vendar smo v vroči sobi, ko so ponoči izklopili elektriko in klima ni delovala, spali na obroke.

Casablanka, nekoč piratsko pristaniško naselje, strah in trepet trgovskih ladij, se je gospodarsko začela razvijati v moderno mesto šele v dvajsetem stoletju pod francoskim protektoratom.

Preden smo zapustili Casablanko in se odpravili proti prvemu kraljevemu Rabatu – belemu mestu, je na veselje Angelce sijalo sonce. Ko je pred petimi leti zapuščala Casablanko, je bilo namreč temačno in deževno.

Zgodovina Rabata je zelo bogata. Že v osmem sto-



Pogled na mesdto Rabat



Rabat, Hassanov stolp

letju pred našim štetjem je bila na tem območju naselbina lokalnih prebivalcev, ki so jim sledili Feničani in nato Rimljani, ki so za nadzor obale zgradili naselbino Sala Colonia. Naselbina je preživela padec rimskega imperija in postala sedež neodvisnega berberskega kraljestva. Ker so prve maroške dinastije naselbino zanemarjale, je mesto propadlo. V desetem stoletju je zraslo novo mesto Sale, v katerem so Zenati zgradili Rabat – utrjen samostan, ki je služil kot baza za boj proti rivalskim plemenom. S prihodom Almohadov v dvanajstem stoletju se je marsikaj spremenilo: naredili so konec vojskovanju in na mestu utrdbe Rabat zgradili kasbo, ki je služila kot odskočna deska za boj proti rekonkvisti, živeči v Španiji. Po vojaških uspehih v Španiji je mesto Rabat sl-Fath (zmagoslavna utrdba) pod vladavino sultana Yacoub al-Mansurja postalo pres-tolnica dežele. Po njegovi smrti je mesto hitro izgubilo osrednji pomen. V sedemnajstem stoletju so v Rabat prišli muslimanski begunci iz Španije, ki so se lotili podjetnega posla, piratstva, in vse do devetnajstega stoletja ropali evropsko ladjevje. Po prihodu Francozov v Maroko so ti za glavno mesto protektorata izbrali Rabat, saj ga je bilo lahko



Kasba Oudaias

oskrbovati in braniti pred sovražniki, hkrati pa je bilo dovolj daleč od političnih spletk notranjih plemen. Od neodvisnosti Maroka, do-sežene 2. marca 1956, sta v Rabatu sedež vlade in dom sultanata.

Spomini iz leta 2006

V Rabatu si je skupina popotnikov, med katerimi sta bili Angelca in Maja, najprej ogledala kasbo Oudaias, ki leži nad izlivom reke in s tem na strateški točki Atlantskega oceana. Ob njihovem prihodu je bilo morje močno vzvalovano in je butalo ob dva obrambna pomola. Ogromna vhodna vrata Bab Oudaias so bila zgrajena leta 1195 in niso imela obrambnega pomena, služila so le ceremonijam. Na notranji strani je bila sultanova palača, zunaj obzidja pa trgovina z volno in domovanje sužnjev. Istega leta je sultan Yocoub al-Mansur začel poleg mošeje in minareta graditi Hasanov stolp, ki naj bi bil za takratni čas s 44 m najvišji na svetu, a je zaradi njegove smrti projekt ostal nedokončan. Mošeja je bila uničena v velikem potresu leta 1775; ostali so le 354



Ogromna vrata Bab Oudaias so služila le ceremonijam

stebri, ki še danes pričajo o veličastni gradnji. Mavzolej Mohameda V. je nasproti Hasanovega stolpa, v njem pa je pokopan Mohamed V., njegov sin in kasnejši sultan Hasan II. s svojim bratom. Mavzolej je zgrajen v tradicionalnem maroškem stilu, z marmorjem in keramiko, ima kupolo in je dostopen tudi nemuslimanom. Na vseh vogalih objekta in ob vhodu vanj je straža, oblečena v tradicionalno nošo. V lepem vremenu straža sedi na konjih. Kljub (nepremočljivi?) vetrovki je bila Angelca po ogledu teh znamenitosti zaradi dežja premočena do kože.

Na poti proti Meknešu so obiskali sveto mesto Moulay Idris, ki se nahaja na vzpetini nad kameljo glavo. Mesto je leta 787 ustanovil pravnuk Mohameda V., imenuje pa se po ustvarjalcu prve arabske dinastije Idrisov. Tam so si privoščili kosilo. Ker je deževalo, so opravili le krajši sprehod po nekaterih ulicah.

Pot v deževnem vremenu je skupina nadaljevala do Volubilisa, ki leži 33 km pred Meknešem. Tam so si ogledali največjo in najbolj ohranjeno rimsko naselbino v Maroku, od leta 1997 s strani Unesca zaščiten kot kulturno dediščino. Volubilis je bil najbolj oddaljeno rimsko oporišče, v katerem je na vrhuncu njegove moči živelo okoli 20.000 ljudi. Ker je bila zemlja v okolju oporišča ena izmed najrodovitnejših v Maroku, so mesto Rim in njegovo okolico od tod oskrbovali s pšenico, olivnim oljem in vinom, pa tudi z levi za rimske arene. Oporišče so Rimljani zapustili v tretjem stoletju. S tistih časov so še vidni stebri, nekaj zidov bazilike, mozaiki bogatih hiš, stiskalnica olja, javna fontana, slavolok zmage in tempelj boga Jupitra.

Spomini iz leta 2011

Tako kot v Casablanci je tudi v Rabatu sijalo sonce, ki je lepo obsevalo kraljevo rezidenco, obdano z vrtovi v velikosti približno 25 ha. V kraljevem kompleksu je zaposlenih 500 ljudi, ki so za delo s 600 EUR bolje nagra-



Pogled na osrednji del Mekneša

jeni kot drugi delavci, katerih mesečna plača se giblje okoli 200–300 EUR na mesec.

Čeprav si je Angelca ogledovala kasbo Oudaias, Hasanov stolp in mavzolej že drugič, je bila zanjo njihova podoba v sončni svetlobi povsem drugačna, neprimerljivo lepša in milejša. Preden smo zapustili Rabat, smo se še sprehodili po gozdu Maamora z nasadi plutovcev. Ker smo srečali veliko domačih sprehajalcev, je bilo očitno, da ljudje radi pobegnejo iz betonske džungle mesta v gozd. Kot je bilo videti, nekateri v njem uživajo ob piknikih, nekateri tudi taborijo. Okolica je bila zelena, ponekod tudi rumeno zlata, saj je bilo žito že v klasju, travniki pa cvetoči, posejani z vmesnim rdečim makom in oljčnimi nasadi, ki so nas spremljali tja do Mekneša.

V mestu Mekneš je po oceni leta 2010 živelo 985.000 prebivalcev. Znan je tudi kot maroški Versailles. V desetem stoletju so se v njem naselili Meknasisi, berbersko pleme, po katerem mesto nosi ime.

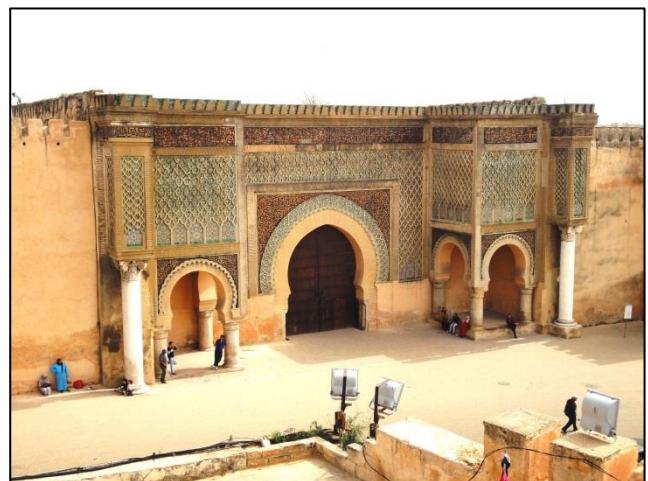


Podzemni del palače Moulaya Ismaila

Pod Almohadi in Meridi je bila medina povečana in najstarejši še ohranjeni spomeniki so prav iz tega obdobja. Za časa vladavine Moulaya Ismaila (1672–1727) je mesto doživelo največji razcvet, saj so iz njega naredili prestolnico ter zgradili 25 km dolgo obzidje in ogromno palačo, ki pa ni bila nikoli dokončana. Vladar je imel 500 žena in 800 potomcev, zasnubil je tudi sestrično francoskega kralja Ludvika XIV, a je bil zavržen. Po smrti Moulaya Ismaila so prestolnico preselili v Marakeš in mesto Mekneš je izgubilo svoj pomen.

Ko je Maroko s francosko vojaško intervencijo 30. marca 1912 postal francoski protektorat, je Mekneš ponovno oživel, tudi zato, ker se je v njem nastanilo vojaško poveljstvo. Z vojsko so v mesto prišli tudi francoski kmetje, ki so v njegovi okolici začeli obdelovati rodovitno zemljo. Ker je z neodvisnostjo, doseženo 2. marca 1956, večina Francozov iz Maroka odšla, je vlada njihovo imetje prepustila lokalnemu kmečkemu prebivalstvu.

Vrata Bab el-Mansour, ki so bila nekoč glavni vhod v imperialno mesto, je začel graditi Moulay Ismail, do-



Vrata Bab al-Mansour je začel graditi Moulay Ismail



Mekneš: Izredno bogata in raznoliko založena tržnica

končal pa jih je njegov sin Moulay Abdallah. Vrata, ki v višino merijo 16 m, obok pa ima premer 8 m, so zelo dobro ohranjena. Ime so dobila po arhitektu, kristjanu, ki je prestopil v islam in dosegel visok položaj na dvoru sultana Ismaila. Njegovo palačo je varovalo trojno mogočno zidovje. Moulay Ismail je bil eden izmed najkru-tejših vladarjev v maroški zgodovini. Štejejo ga za za-četnika dinastije Alavitov, čeprav je bil to dejansko nje-gov brat Rachid.

Mavzolej Moulaya Ismaila, ki smo si ga tudi ogledali, je sestavljen iz treh sob in osrednjega svetišča, kjer počiva sultan s svojo ženo in sinom.

Dar el Ma, v prevodu vodna hiša, je kompleks petnajstih sob, od katerih je vsaka imela nurija (vodno kolo), s katerim so po potrebi dvigali vodo iz podzemnih vodnjakov. Skozi Dar el Ma smo prispeli do ogromne stavbe Heri es-Souani z devetindvajsetimi hodniki. V stavbi so bili žitnica in dvanajst hlevov za 12.000 sultanovih konj. Izvedeli smo, da so bili konji za sultana več vredni kot sužnji. Mreža podzemnih rovov, obdanih z debelimi zidovi, je skrbel za vzdrževanje nizkih in stalnih temperatur znotraj stavbe. Ta sorazmerno dobro ohranjena in veličastna zgradba človeka ne pusti



Maročan v narodni noši

ravnodušnega.

Po teh ogledih smo se sprehodili še po tržnici slaščic, dišav in tudi marsičesa drugega, pomembnega za ta kraj. Ob vsem tem smo se spominjali na prevoženo členovito pokrajino s skrbno obdelanimi polji, na katerih je bilo veliko žita, cvetočega boba, graha in čebule. V mraku smo se iz Mekneša z avtobusom odpeljali proti mestu Fez. Ker je vseskozi deževalo, smo v avtobusu malo zadremali. Ko smo prispeli v mesto Fez, smo se namestili v hotelu Batna.

Naslednji dan smo najprej obiskali judovsko četrt, kamor so se v trinajstem stoletju pred inkvizicijo iz Španije zatekli Judi. Poleg njih živijo v mestu Fez tudi prebivalci, priseljeni iz goratega dela Atlasa.

Maročani in Judi živijo v sožitju. Sicer pa je Maroko zaveznik Izraela. Po ogledu judovske četrti smo vstopili še v sinagogo in obiskali pokopališče.

Spomini iz leta 2006

Fez je najstarejše maroško kraljevo mesto. Leta 2008



Dar el Makhzen v centru Fez el Jedida

je v njem živelo 1,008.782 prebivalcev. Danes je mesto v osrednjem starem delu moderno grajeno.

Prvo jutro po prihodu v hotel Batna si je skupina potnikov, med katerimi sta bili tudi Angelca in Maja, zaradi lepega razgleda ogledala mesto Fez kar s terase. Sicer pa je bilo postopanje po kotičkih in hodnikih estetsko zgrajenega hotela nadvse prijetno.

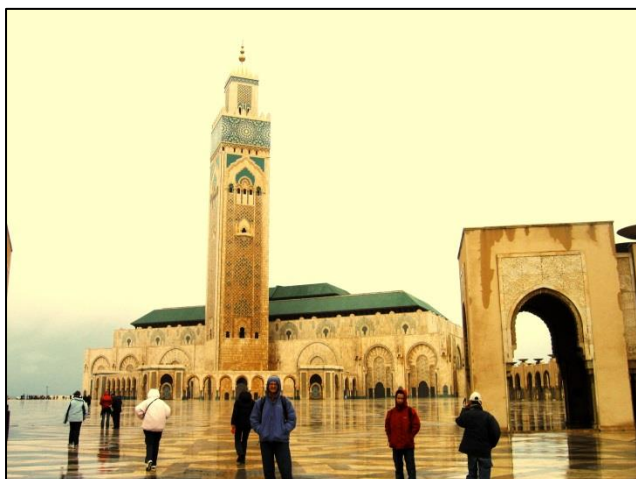
Fez je v osmem stoletju ustanovil Moulay Idriss I. Ko je umrl, je bil Fez le majhna vas, v mesto pa ga je povečal Idriss II., ki ga je izbral tudi za prestolnico, hkrati pa je dovolil begunskim družinam iz Kordobe in Kairouana, da se v njem naselijo. Sicer je današnji stari Fez iz časov Merinidov, da se je ohranil, pa gre zahvala Unescu, ki je vzel staro mestno jedro pod svoje okrilje.

V mestu si je skupina potnikov najprej ogledala Dar el Makhzen, kompleks palač v centru Fez el Jedida, ki pokrivajo več kot 80 ha. Nekoč je bila tu glavna rezi-

denca sultana in hkrati kraj, kjer so njegovi uradniki opravljali službo. Danes palačo uporablja kraljeva družina, ko pride na obisk v Fez. Ogled palače je dovoljen samo do kraljevih vrat.

Nato so si ogledali mavzolej Moulaya Idrissa II., ki je umeščen v osrčje feške medine in je eno izmed najpomembnejših svetišč v Maroku. Ozke uličice, ki vodijo do tega svetišča, so pregrajene z lesenimi drogovi, ki označujejo začetek svetega območja (horma), kamor so v preteklosti smeli vstopiti samo muslimani. Sicer pa je mesto Fez simbolično srce ter pomembno religiozno in kulturno-umetniško središče Maroka.

Tudi pogled s trdnjave na Medino, stari del Feza, je imponanten: videti je 14 vrat, 300 mošej in 9400 ozkih uličic, pri čemer najožje merijo do 60 cm, vse pa so tlakovane s kamni. Zanimivo je bilo vstopiti tudi v tamkajšnje delavnice, od keramične z značilnimi vzorci, tkalnice z lepimi šali do barvarne kož, kjer vse barvajo z naravnimi barvami, in na koncu tudi v dišečo pekarno z okusnimi lepinjami.



Mavzolej z mošejo Moulaya Idrissa II

Prijetno je bilo posedeti v kavarnici ob zelenem čaju, kjer je skupini tamkajšnji vodič pripovedoval o dragih porokah, ki pa se jim mladi upirajo, saj pogostitev več kot 100 povabljenih ter vse ceremonije niso poceni. Povedal je tudi, da ima povprečen maroški mož eno ženo, drugo pa ima lahko le, če se s tem strinja njegova prva žena in če ima dovolj sredstev za vzdrževanje razširjene družine.

Socialnih podpor v Maroku ni. Družina je edina podpora ob brezposelnosti ali kakšnih drugih težavah družine. Izvedeli smo, da živi, tudi iz tega razloga, v tujini 5–7 milijonov Maročanov.

Skupina popotnikov se je povzpela še do turističnega naselja na višini 1625 m, kamor se bogati meščani umaknejo pred poletno vročino. Okrog naselja se razprostirajo gozdovi atlaških ceder, pri čemer so nekatere tako debele, da jih objame sedem odraslih ljudi. V teh gozdovih živijo tudi opice makake. Ker je rahlo



Azrau, pomembno mesto na križišču cest v smeri Mekneša in Feza ter proti jugu Midelta in Khenifa

snežilo, so se po zasneženi pokrajini sprehodili le po spluženih cestah.

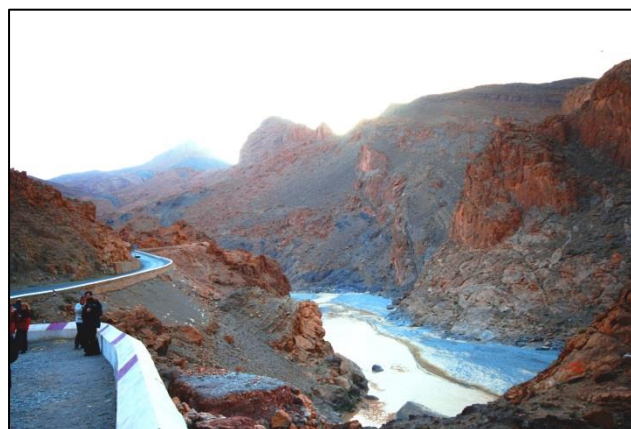
Spomini iz leta 2011

V mestu Ifrane smo se ustavili le toliko, da smo si v sončnem vremenu na terasi male kavarnice privoščili kavo in dobre slaščice. Med nekoliko daljšim in prijetnim sedenjem so se nam približali prodajalci fosilov, izločenih iz kamenin. Fosile smo si le ogledali, nismo pa jih kupili.

Ko smo zapustili Ifrane, smo nadaljevali pot do Azraua, mesta ob mogočni skali. Skala je v berberskem jeziku azrau in prav po njej je mesto dobilo ime.

Azrau je prvo pravo mesto v osrednjem Atlasu, leži pa na križišču cest, ki proti severu potekajo v smeri Mekneša in Feza ter proti jugu proti Mideltu in Khenifi. Azrau je pomemben trgovski center, kar se odraža v vsakem drugem torku tržnega dne. Mesto je imelo nekoč tudi pomembno strateško vlogo pri nadzoru gorskih Berberov. Kakor v Ifranu so nam tudi tu, vendar na vsakem koraku, prodajalci ponujali zbirke fosilov in raznolikih kamnov.

Pokrajina je tukaj kamnita in z vijugastimi soteskami.



Slikoviti kanjon Ziz z vijugasto cest



Sprehod po slikovitem kanjonu Ziz je bil prijeten in poučen

V tem okolju smo obiskali kanjon Ziz, slikovit del rečne struge, ki se je tod globoko vrezala v skalovje. Zanimivo je bilo tudi zajezitveno jezero.

Pot smo nadaljevali proti manjšemu mestu Erfoud, ki je znano po festivalu dateljnov, sicer pa je ob približevanju temu mestu ob cesti vse več teh dreves. Erfoud je tudi izhodišče za ogled sipin Erg Chebbi. Te se razprostirajo približno 30 km v dolžino, dosega pa višino do 25 m. Do skrajnega roba Sahare smo se z džipi napotili tudi mi, vendar nam je namero preprečil peščeni vihar. Pet let pred tem sta želeli na kamelah obiskati sipine tudi Angelca in Maja, vendar to zaradi Majinih bolečin v križu ni bilo izvedljivo.

Najbolj znani prebivalci te puščave so Tauregi, ki se znajo v puščavi izvrstno orientirati, tudi po zvezdah. So bojeviti nomadi, ki znajo preživeti z litrom vode na dan. Pri njih vlada matriarhat, zato ekonomijo urejajo ženske, po ženski liniji pa se tudi deduje. Tauregi nosijo modre turbane, z modro barvo se namažejo tudi za zaščito proti insektom. Nekoč jih je bilo milijon, danes so zdesetkani.

Hitrejši razvoj mesta Taureg se je začel s prihodom Francozov v dvajsetih letih dvajsetega stoletja, pred-



Erfoud je znano po festivalu dateljnov

vsem iz razloga, ker so tu osnovali vojaško postojanko, da bi lažje nadzorovali dolino Tafilalt. In prav tu so se berberska plemena najdlje upirala prevladi Francozov. Pot do Tinghirja smo nadaljevali po dolini Dades in mimo oaze Shaura. Tinghir je rudarsko mesto z znamenito sotesko Todra. Soteska je v najožjem delu široka 10 m, globoka oziroma visoka pa je okoli 300 m. V njej je več športnih plezališč. Vzhodno in zahodno od Tinghirja je več bujno rastočih nasadov palm.

Dolina Dades, po kateri smo potovali, leži med gorovjem Visokega Atlasa in gorstvom Sergho Ougnat. Po njej teče reka z istim imenom, torej Dades, ki omogoča ljudem obdelavo okoliške zemlje čez celo leto. Dolina je znana po številnih kasbah, saj vzdolž nje teče »cesta tisočeri kasb«. Naj dodam, da je kasba neke vrste trdnjava veljakov. Mi smo obiskali kasbo Taurir, ki stoji na malem hribčku. Sezidana je iz nežgane opeke v kombinaciji les (topol), slama in glina, pokrita pa je s trstjem. Mreža na oknih kasbe nam je onemogočala pogled v njeno notranjost; pogled ven je bil mogoč



Nekdanja kasba Glaoui je sedaj znana kot Hollywood Maroko

samo iz njene notranjosti. Kasba je bila zgrajena leta 1754, v njej pa je živel guverner. Od leta 1996 je ta objekt pod Unescovo zaščito. Za primerjavo smo vstopili tudi v kasbo Ksar.

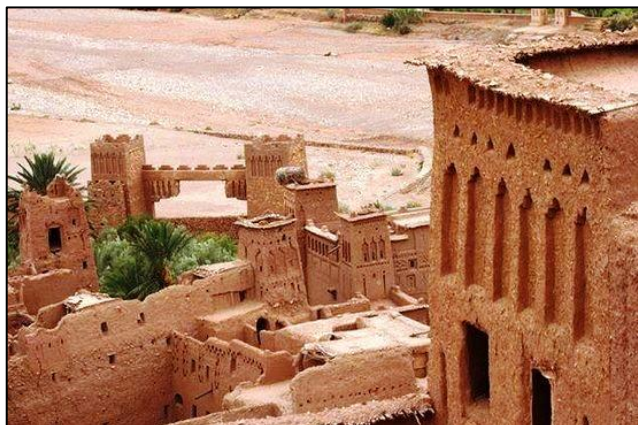
Nekaj posebnega je dolina Vallée des Roses – dolina vrtnic. Ime je dobila po malih rožnatih perzijskih vrtnicah, ki jih sedaj gojijo v tej dolini. Vrtnice naj bi sem prinesli Feničani iz Perzepolisa. Teh rožnih grmov naj bi bilo 4200; na vsak 1 m je 1 kg cvetnih lističev – za 2–3 l rožnega olja je potrebnih 10 t cvetnih lističev. Grmičke zelo zgodaj zjutraj, preden vročina cvet posuši, obirajo le ženske. Kupili smo nekaj njihovih izdelkov, dišečo kremo in milo vrtnic. Ob praznovanju letnega pridelka je vsako leto konec maja tudi festival vrtnic.

Mesto Ouarzazate, kamor smo prispeli po dolini Vallée des Roses, so leta 1928 zgradili Francozi kot vojaško in administrativno središče. Pred njihovim prihodom je bila tu največja kasba daleč naokoli, poimenovana Glaoui, kjer so živeli številni člani nje pripadajoče dinastije

skupaj s 100 služabniki in delavci. Sedaj je ta kraj znan kot Hollywood Maroko, saj so v okolici mesta, ki je služilo kot kulisa v številnih filmih, številni filmski studii. Kasba Ait Benhaddau, ki je sledila, je najbolj eksotična in ohranjena kasba na celotnem območju Atlasa. Včasih so tu nadzorovali karavansko pot. Ustavili smo se pri eni izmed družin. Bivališče te družine sta sestavljali dve sobi. Eno izmed njiju, kjer sta bili spalnica in dnevni prostor, smo si podrobneje ogledali: na tleh so bile preproge, okrog njih postavljene blazine, na eni strani je bila polica z lepo zloženimi odejami, ob oknih pa okrasni predmeti. Kuhinja, v katero nismo vstopili, je imela odprt ogenj. Poleg zgornje terase je bil zraven doma tudi hlev za ovce in kokoši. Med ogledom nam je gospodinja spekla ploščati kruh (čapati). Prespali smo v hotelu Berber Palace, v katerem je bilo polno filmskega življa z delovnim in snemalnim raz-



Morska plaža ob Agadirju



Kasba Ait Benhaddau je najbolj eksotična in ohranjena kasba na območju Atlasa

položenjem.

Prek gorskega prelaza Kenzi Tichka, visokega 2290 m, smo potovali proti Marakešu, vendar smo se obrnili proti Agadirju. Najprej smo se ustavili v mestu Tero-udant, kjer se večina prebivalcev ukvarja z izdelavo preprog. Zaradi značilnih barvnih preprog sem kupil manjšo predposteljno preprogo, za katero sem plačal 150 EUR.

Ob nadaljevanju vožnje smo s ceste opazovali številna velika arganova drevesa. Iz njihovih plodov stiskajo znano arganovo olje, uporabno zlasti v kozmetiki, ima pa tudi več zdravilnih učinkovin. Nekoč je potekala pridelava olja prek koz, ki so pojedle sadeže, nato pa izločile trde peške. Posušene peške so kmetje pobrali, jih zdrobili, iz sredice, to je iz notranje mehke peške, pa stisnili olje. Danes pridelujejo arganovo olje na industrijski način. Tako smo obiskali tradicionalno predelovalnico arganovih plodov, v kateri smo si kupili nekaj olja, mila in kozmetiko. Arganovo olje so nam ponujali tudi ljudje ob cesti, vendar ne vem, za kakšno ceno, saj se nismo ustavili. Ustavili pa smo se ob trgo-



Pogled s trdnjave na Essaouira (Belo mesto)



Moderen hotel Atlas Essarouira & SPA v mestu Essarouira je za tuje turiste zelo privlačen

vini z žafranom, ki ga tod pridelujejo. Ker bi bilo treba za 5 g plačati 250 EUR, nas je to večino odvrnilo od nakupa.

V Agadirju, modernem turističnem mestu, kjer tradicionalna oblačila vse bolj izginjajo, se nismo zadrž-

vali, videli pa smo veliko sprehajalcev in plavalcev v morju.

Malo kasneje smo se ustavili v mestu Essaouira – bellem mestu, ki leži ob večinoma strmi obali Atlantika. Od okoli 70.000 ljudi, kolikor jih tam živi, je kar polovica zaposlenih v pristanišču. Mesto Essaouira je drugače znano po vikendih Evropejcev, ki so tukaj kupili hiše za preživljanje dopusta. Po prihodu v to mesto smo se namestili v hotelu Atlas Essaouira, v katerega bazenu smo si privoščili plavanje. Nemirno morje je bilo zaradi sončnega vremena ugodno predvsem za deskarje.

V mestu smo si ogledali ribjo tržnico, ladjedelnico (iz cedrovega lesa), portugalsko utrdbo Castelo Real de Mogador, trg Malej Husana in židovsko četrt. Središče mesta Essaouira, nekdanji Magador, mesto boemov in pesnikov, je pod zaščito Unesca.

Spomini iz leta 2006

Tik pred 2260 m visokim prelazom Col du Tichka je za-



Angelca in Maja ob gorskem prelazu Col du Tichka, 2260 m

radi »gumidefakta« odpovedal avtobus. Nekateri moški iz skupine popotnikov so šoferju pomagali pri delu, drugi in predvsem ženske, med njimi tudi Angelca in



Središče mesta Marakeš zaznamuje živahni trg Jemaa el Fna. Zaradi poznega prihoda smo ga doživeli ponoči

Maja, pa so se zatekli v kavarnico ob cesti, kjer so si privoščili čufte in čaj. Ob prihodu na zasnežen prelaz je močno pihalo, zato se tam niso ustavljali, temveč so nadaljevali pot proti Marakešu, kamor so prispeli v večernih urah, in se namestili v hotelu Assia. Zaradi bližine hotela so se naslednji dan peš odpravili do živahnega trga Jemaa el Fna, ki slovi po uličnih restavracijah, glasbenih skupinah, pripovedovalcih pravljic, prerokovanju, rokohitrcih, predstavah z opicami in drugem. Tako rekoč na vsakem koraku nudijo sveže stisnjen pomarančni sok za samo 3 dirhame (0,28 EUR).

Marakeš, biser juga, ki ga še vedno štejejo za južno prestolnico, je četrto največje mesto Maroka. V njem je leta 2014 živelo 928.850 prebivalcev. Središče mesta zaznamuje živahni trg Jemaa el Fna, obdan z velikim palmovim gajem. Za to nekdanjo prestolnico je značilna rdeča barva. A z zgodovino mesta se je skupinapopotnikov seznanila šele naslednji dan.

Mesto Marakeš je leta 1062 ustanovil almoravidski



Mošeja z minaretom Koutoubja, visokim 77 m, zaradi česar je viden od daleč

vladar Jusuf Ibn Tashufin, ponašalo pa se je z izredno lepo mavrsko arhitekturo. Velik del mesta je bil uničen v napadu Almohadov leta 1147, a je bilo mesto hitro obnovljeno. Marakeš je bil prestolnica do prihoda Me-inidov, ki so preselili prestolnico v Fez.

Po trgu Jemaa el Fna, ogledanem prejšnji dan, je najprej sledil zunanji ogled mošeje in minareta Koutoubia, visokega 77 m, zaradi česar je viden daleč naokoli. Zgrajen je v razmerju 1 : 5, kar ustvarja klasičen maroški dizajn. Te zgradbe je dal leta 1190 postaviti sultan Yacoub al-Mansur. V preteklosti so bile v tej mošeji tudi univerza, knjižnica in šola za učenje Korana. Ob mošeji je bilo opaziti veliko prodajalcev knjig in pisarjev.

Med ogledanimi saadijskimi grobnicami je najstarejša stavba iz leta 1557, to je iz obdobja sultana Ahmada al-Mansurja, ki je tu zgradil tudi vse glavne stavbe. V kompleksu grobnic sta dva mavzoleja, kjer je poko-

panih šestinšestdeset saadijskih plemenitašev. V okolici mavzolejev je še okoli 100 grobov zvestih služabnikov kraljeve družine in pogumnih vojakov. Grobnice je konec sedemnajstega stoletja zaprl sultan Moulay Ismail. Zaprte so bile do leta 1917, ko so jih odkrili Francozi.

Sledil je ogled palače Bahia, ki jo je leta 1866 zgradil bivši suženj Si Maussa, ki je pod sultanom Hasanom postal veliki vezir. Njegov sin je ob smrti sultana Hasana izvedel mini državni prevrat. Novico o sultanovi smrti je toliko časa prikrival, dokler mu ni za sultana uspelo imenovati svojega mladoletnega sina Abd al-Aziza, sebe pa je imenoval za regenta in velikega vezirja. Po imenovanju je začel palačo Bahia povečevati in ji dodal številne sobe. Palača je dobila ime po njegovi najljubši ženi.

Zadnje popoldne sta se Angelca in Maja odpeljali s kočijo okoli enega dela 19 km dolgega obzidja. Seveda je Marakeš primeren za nakup spominkov in obisk zeliščne lekarne, kar sta obe deloma tudi izkoristili.

Kako prijetno je bilo takratno bivanje v središču mesta, pove pet let zatem tale primer: ko sva z Angelco bivala v hotelu s petimi zvezdicami nekaj kilometrov

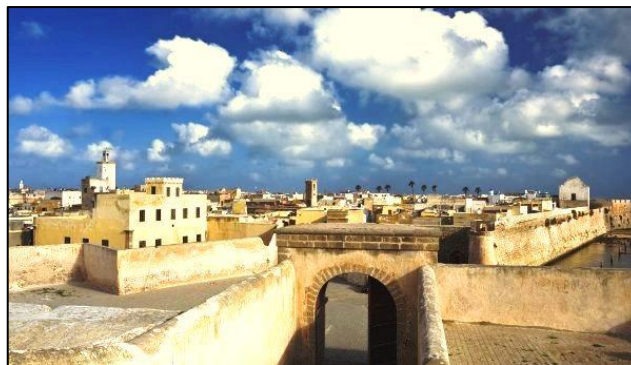


V saadijskih grobnicah v Marakešu je pokopanih šestinšestdeset plemenitašev

izven mesta Marakeš, sva do njega in njegovega središča potrebovala taksi. To je bil glavni razlog za pomanjkanje časa za pohajkovanje po mestu, manj časa je bilo tudi za ogled osrednjega in najbolj živahnega trga v njem – Jemaa el Fna.

Mesto El Jadida, do leta 1960 imenovano Mazagan, smo obiskali takoj po Marakešu. Mesto je bilo ustanovljeno leta 1506 na kraju stare utrdbe Almohadov. Po podatkih iz leta 2014 je v El Jadidu živelo 147.549 prebivalcev.

Portugalska je v tem kraju gradila svoj pomorski trgovski imperij, ki naj bi se raztezal vse do Kitajske in Japonske. Portugalci so obvladovali ta kraj do leta 1769, ko so se morali pod pritiskom sultana Abd ar-Rahmana izseliti, ob tem pa so razstrelili vse okope. Mesto se od tedaj imenuje El Jadida.



Pogled na mesto El Jadida

Morske plaže El Jadide so danes priljubljeno shajališče Maročanov iz Casablance, Marakeša in Feza, ki bežijo nanje pred poletno vročino. Pred odhodom v Casablanca, ki je bil načrtovan za naslednji dan, smo obhodili še staro mestno obzidje, kjer smo uživali v pogledu na Atlantik. Sicer pa ob starem delu mesta nastaja njegov novejši, modernejši del.

Ženske so si v El Jadidi privoščile obisk v javnem kopalnišču, hamamu, ki je imel tri prostore, od katerih je bil vsak naslednji prostor bolj vroč. Sledila je voda v vedrih, iz katerih so si s plastično zajemalko zajemale hladno vodo in se z njo polivale, nakar jim je pristopila močnejša ženska, ki jim je s posebno krpo ob uporabi posebnega mila neusmiljeno zdrgnila telo, za lase pa je uporabila kano, ki obnavlja lasišče. Po vrnitvi s hamama so moškimi povedale, da je bilo njihovo telo po tej kopeli res obnovljeno. Povedale so tudi, da je bilo v hamamu sorazmerno veliko žensk in otrok. Ženske so, sedeč na pručkah, klepetale, se sproščeno polivale, ne da bi jih golota kakor koli motila.

Po vrnitvi nežnejšega spola s hamama se v El Jadidi nismo več dolgo zadrževali. Odpravili smo se proti Casablanci, kjer smo se po krajšem čakanju na letališču vkrcali v letalo, ki je poletevalo proti Parizu. Iz Pariza smo pot z letalom nadaljevali do Benetk, kjer nas je že čakal mali avtobus, s katerim smo se odpeljali v Ljubljano.

Poslovali smo se od sopotnikov in si zaželeli še več podobnih srečanj, tako s sopotniki iz leta 2006 kot s sopotniki iz leta 2011. Vsi smo se srečno vrnili domov, obogateni s čudovitimi spomini na doživetja v za nas pravljčni deželi Maroku.



Lepotica je tudi z burko na obrazu zelo mikavna